

Nr 116.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen med förslag till förordning angående storleken å bal av torvströ eller torvmull; given Stockholms slott den 21 december 1917.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen antaga bilagda förslag till förordning angående storleken å bal av torvströ eller torvmull.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Alfred Petersson.

Förslag

till

förordning angående storleken å bal av torvströ eller torvmull.

§ 1.

Vid försäljning av torvströ eller torvmull må varans mängd eller värde icke beräknas efter bal, därest icke varje bal å mitten av ändytorna mäter i längd en meter, i bredd 0.7 meter och i höjd 0.5 meter.

§ 2.

Säljare, som överträder den i § 1 givna bestämmelse, straffes med böter från och med tio till och med ettusen kronor, där ej gärningen är i allmänna lagen belagd med straff.

§ 3.

Av böter, som ådömas enligt denna förordning, tillfalle en tredjedel, dock högst etthundra kronor, åklagaren och två tredjedelar kronan. Finnes särskild angivare, tage han hälften av åklagarens andel. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, förvandlas de enligt allmän strafflag.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
21 december 1917.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER.
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
BRANTING,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN.

Departementschefen, statsrådet Petersson anförde följande:

I skrivelse den 3 oktober 1914 har Smålands och Blekinge handelskammare anhållit, att Kungl. Maj:t måtte dels stadga, att en bal torvströ eller torvmull skulle innehålla minst en kubikmeter rivet torvströ eller torvmull och sammanpressad hava dimensionerna 100 × 70 × 50 centimeter, måtten tagna på mitten av ändytorna, samt att målkärl för bal finge göras och justeras i form av pressrum om en kubikmeters rymd, vilket pressrum skulle hava en längd av 100 centimeter, en bredd av 50 centimeter och ett djup av 200 centimeter, dels ock meddela övriga bestämmelser, som vore nödiga för uppnående av det i skrivelsen avsedda ändamål.

Till följd av remisser hava utlåtanden häröver avgivits den 8 mars 1915 av mynt- och justeringsverket, den 24 januari 1916 av lantbruksstyrelsen, den 23 mars 1916 å nyo av mynt- och justeringsverket och,

sedan ytterligare framställning den 28 oktober 1916 inkommit från förenämnda handelskammare, den 22 november 1916 av kommerskollegiet, varefter svenska mosskulturföreningen den 28 november 1916 ingivit en framställning i ämnet.

Omförmälda handelskammares framställning den 3 oktober 1914 har föranletts av en utav disponenten för Smålands torvströfabrik E. L. Malmberg gjord framställning, däri anförts huvudsakligen följande:

Försäljningen av torvströ och torvmull skedde inom Sverige och numera även inom Danmark per bal. Samtliga fabrikers torvströpressar hölle en storlek av minst en kubikmeters rymd. En bal borde därför innehålla i löst mål minst denna rymd. Åtskilliga fabriker hade dock i konkurrensyfte gjort inlägg av bräder i pressarna, så att balinnehållet minskats till $\frac{3}{4}$ kubikmeter och därunder. Dessa undermåliga balar utbjödes på marknaden till lägre pris, utan att köparen gjordes uppmärksam på, att balarna voro mindre. Trots det lägre priset förtjänade en sådan fabrikant mera på sin vara än den ärlige, ty han sparade 25 procent av råmaterialet samt, då i regel varan levererades fraktfritt, även 25 procent å frakten per bal. Det billigare pris, vartill en sådan fabrikant kunde utbjuda sin vara, verkade ruinerande på den ärlige fabrikantens försäljningar, och den sålunda uppkomna illojala konkurrensen kunde icke hindras annorledes än genom lagbestämmelser med anknytning till 1885 års förordning om mått och vikt. Motionären anhöll fördenskull om handelskammarens medverkan att få i lag stadgat, att en bal torvströ eller torvmull skulle innehålla minst 1 kubikmeter löst mål och att, för uppnåendet av detta, pressrummen i torvströpressarna skulle kontrolleras och förbud utfärdas mot användande av mindre pressrum.

Sedan på anmodan av handelskammaren yttrande avgivits av statens förste torvingenjör kaptenen E. J. Wallgren, samt ett flertal torvströfabrikanter uttalat sig i frågan och denna varit föremål för överläggningar vid särskilda sammanträden dels i Växjö i närvaro av ett trettital torvströfabrikanter inom distriktet dels ock i Jönköping i närvaro av disponenten för Nässjö torvströaktiebolag, f. d. överingenjören J. A. Brinell, svenska mosskulturföreningens sekreterare fil. doktor C. A. H. von Feilitzen och justeraren i Jönköpings län J. O. Küller, beslöt handelskammaren avlåta sin nu ifrågavarande, den 3 oktober 1914 gjorda framställning.

Handelskammaren har i skrivelsen till en början framhållit, att i densamma icke avsåges de fall, då ifrågavarande torvprodukter, på sätt i vissa fall skedde till utländska marknader, såldes efter vikt, ej heller då de såldes i löst mått efter mätning med nu gällande lagligt rymdmått. Det kunde givetvis icke bliva tal om att göra någon inskränkning i friheten att sälja produkten efter sådana grunder. Här vore fråga om, att i såväl säljarens som köparens intresse få fastslaget lagligt mått, då torvströ eller torvmull, såsom nu i allmänhet skedde å den inhemska marknaden och vid försäljning på Danmark, såldes per bal.

Köparen av torvströ eller torvmull hade intresse av att för sina penningar

erhålla torvens torrsubstans med så stor uppsugningsförmåga som möjligt. Han ville i varje bal erhålla så mycket och beträffande uppsugningsförmågan så god torrsubstans som möjligt. Han ville ock kunna vara i stånd att lätt kontrollera beskaffenheten av vad han köpt, såväl kvalitativt som kvantitativt. Nu vore väl bekant, att mängden per bal kunde ändras, förutom genom olika balstorlek, även genom olika pressningsgrad, rivningsgrad, växtsammansättning, förmultningsgrad och vattenhalt, och om visst balmått bleve obligatoriskt, skulle det ändock finnas andra sätt att ändra torrsubstansen per bal än genom balminskning, likasom det föreslagna sättet att kontrollera pressarna så, att de ägde viss storlek i sina pressrum, också fortfarande kunde kringgås genom inläggning av bräder.

Det vore emellertid att märka, att det måste överlåtas åt köparen att själv i varje särskilt fall pröva varans kvalitet d. v. s. torvens förmultningsgrad, växtsammansättning och vattenhalt. Med den ena fabriken företräde i dessa hänseenden framför den andra skulle kunderna rätt snart komma underfund. Kvalitetsfrågans betydelse för det nu ifrågavarande spörsmålet vore fördenskull icke avsevärd och kunde gott lämnas åsido. Likaledes kunde man helt bortse från den möjligheten, att en fabrikant — även efter fastställandet av viss rymd i pressrum — kunde i densamma inlägga bräder i ändamål att minska mängden riven torv i löst mål: ty strafflagens bestämmelser för bedrägeri vid mätande vore för sådant fall tillämpliga, och underslev härutinnan komme snart nog i dagen.

Statens förste torvingenjör hade ansett det bästa sättet för lösning av frågan om balstorleken vara, att det lagstadgades, att vid salubjudning av torvströ per bal alltid skulle uppgivas balstorleken samt löst mått riven strötorg per bal.

Enligt handelskammarens mening vore det icke lämpligt att i lag lämna en sådan föreskrift, och även om detta skedde, så hade man därmed icke uppnått någon enhetlig försäljningsform för ifrågavarande handel, varåt ju dock utvecklingen i detta hänseende hittills strävat.

Handelskammaren funne däremot det av motionären framställda förslaget vara synnerligen beaktansvärt. Realiserandet av detsamma skulle icke föranleda någon ändring med avseende å konstruktionen av nu i allmänhet använda pressar, vilkas pressrum vanligen rymde 1.2 kubikmeter löst mål. Handelskammaren kunde således understödja motionärens förslag så tillvida, att handelskammaren ansåge i definitionen å en bal torvströ eller torvmull böra ingå, att den skulle innehålla minst 1 kubikmeter riven sådan vara löst mål, ävensom däri att pressrum finge justeras att innehålla 1 kubikmeter med angivna mått.

Emellertid funne handelskammaren motionärens förslag icke vara tillräckligt effektivt. Brister syntes vara förenade med detsamma med hänsyn till köparens behov av möjlighet till efterföljande kontroll.

Handelskammaren vore av den mening, att det vore önskligt och för uppnående av möjlighet till kontroll nödvändigt, att storleken av bal fast mål i lag bestämdes med angivande av balens längd, djup och bredd. I detta hänseende kunde erinras, att enligt statens förste torvingenjörs uppgift omkring $\frac{2}{3}$ av de fabriker, som åtnjöte torvlån av staten, tillverkade balar i storlek av 0.375 kubikmeter och med dimensionerna $100 \times 75 \times 50$ centimeter, under det att den övriga tredjedelens balar vore mindre, så att genomsnittsmåttet å de statsunderstödda fabrikenas balar vore 0.366 kubikmeter. I den beredning, som hos handelskammaren behandlat frågan, hade man kommit till den mening, att för uppnående av

något hårdare pressning å balen det vore lämpligt att bestämma djupet till 70 centimeter i stället för 75 centimeter, vilket skulle betyda, att 1 kubikmeter löst mål hoppresades 5 centimeter mera än det varit brukligt i fråga om de hittills förekommande s. k. »normalbalarna».

Handelskammaren biträdde beredningens åsikt härom. Det borde härvid dock observeras, att sådana torvströbalar, som på två motsatta sidor hade endast tre lösa ribbor (ej s. k. ramar eller grindar sammanspikade av korsade ribbor), svällde ut på mitten så, att balarnas ytor bleve buktiga, och att svällningen försvårade tagande av ett exakt mått i kanten på balen. Längd-, djup- och breddmåttan borde därför tagas å mitten på ändytan.

För handelskammaren hade uppgivits, att det skulle vara behöfligt hava balar av flera dimensioner, enär det i annat fall vore svårt att helt utnyttja utrymmet i järnvägsvagnar av olika storlek. I anledning av denna uppgift hade handelskammaren undersökt förhållandet och därvid av sakkunniga erhållit den bestämda försäkran, att i lastningshänseende någon olägenhet ej vore att befara därav, att balar endast av den här ovan föreslagna storleken komme till användning.

Handelskammaren vore vidare av den mening, att de övriga bestämmelser, som kunde erfordras för effektiviteten av den önskade lagbestämmelsen, borde föreslås av mynt- och justeringsverket.

Mynt- och justeringsverket har i sitt förstnämnda, den 8 mars 1915 avgivna utlåtande anfört följande beträffande förslaget om justering av pressrummet i en torvpress såsom ett målkärl om en kubikmeter eller 10 hektoliter:

»Härvid är först att bemärka, att målkärl på denna rymd redan nu äro medgivna till justering just för mätning av torv. De dimensioner, som föreskrivas för ett dylikt målkärl, äro 1 meter i längd, 1 meter i bredd och 1 meter i höjd.

Dimensionerna på det nu föreslagna målkärlt överensstämna sålunda icke med dessa föreskrifter.

Men oavsett detta anser mynt- och justeringsverket det mycket olämpligt, att ett mått sådant som pressrummet i en torvpress justeras såsom ett målkärl. Av ett justerat målkärl fordrar man nämligen, att det skall hava en fast, oföränderlig form, och denna fordran uppfylles icke på något sätt av ett pressrum, på vilket minst en sida är rörlig och förskjutbar. Vidare fordrar man, att ett målkärl skall vara öppet eller åtminstone så förfärdigat, att man med lätthet kan övertyga sig om, att det verkligen fyller vid mätningen. Pressrummet i en torvpress uppfyller icke någon av dessa fordringar.

Men även om man skulle kunna övertyga sig om, att målkärlt verkligen är fyllt, så vore dock en köpare av en torvströbal under vanliga förhållanden icke i tillfälle att närvara vid pressningen av balen och förskaffa sig en sådan övertygelse, och en lagstadgad rymd av pressrummet skulle sålunda icke utgöra någon säker garanti för köparen, att den inköpta balen verkligen är hoppresad av ett bestämt mått löst torvströ. Detta framhålles också i en av de remissen bifogade handlingarna, nämligen i skrivelsen från Näsjö torvströaktiebolag.

Mynt- och justeringsverket anser därför, att en justering av ifrågavarande pressrum icke skulle medföra det avsedda gagnet utan i dess ställe kanske bidra till att bibringa köparen en uppfattning om varans myckenhet, som sedan ofta kunde visa sig felaktig.

På grund av det ovan anförda får mynt- och justeringsverket i underdånighet hemställa, att den underdåniga ansökningen om justering av pressrummet i en torvpress såsom ett mälkärl på 1 kubikmeter icke måtte vinna nådigt bifall.

Av de ansökningen bifogade handlingarna synes emellertid framgå, att vissa bestämmelser torde vara önskvärda med avseende å handeln med torvströ och torvmull i pressade balar, men i saknad av erfarenhet å detta område anser sig mynt- och justeringsverket icke kunna härom yttra sig.»

Lantbruksstyrelsen har i sitt förenämnda utlåtande åberopat ett av förbemälda Wallgren avgivet yttrande, däri huvudsakligen anförts följande:

Det syntes ännu praktiskt taget omöjligt att få tillämpning av full rättvisa vid ifrågakarande försäljning, så att köparen för sina utlagda penningar finge, det han avsåge med köpet, nämligen viss mängd vätskeuppsugande torrsubstans av torven. Man måste vid stadgandet av bestämmelser för torvströhandeln söka efter att åstadkomma det som vore praktiskt möjligt att för närvarande genomföra till bekämpande av den allt mer sig yppande illojala konkurrensen.

Genom den utredning, som handelskammaren åstadkommit, framginge nog tydligt, att något måste göras för gynnande av de »ärliga» försäljarnas intressen gent emot deras, som ville ockra på allmänhetens okunnighet om vad en torvströ- (torvmull-)bal verkligen innehöлле. Enklaste sättet vore att, vid försäljning efter bal, dessas kubikinnehåll alltid uppgäves samt att det även samtidigt uppgäves, av huru stor volym riven (opressad) strö balen vore sammansatt. Men, enligt Brinells åsikt, vilken Wallgren måste dela, kunde det vålla svårigheter för en hel del köpare av torvströ att beräkna kubikinnehållet i balarna.

Det syntes både Brinell och Wallgren nödvändigt, att det fastställdes vad som menades med en bal torvströ eller torvmull. Enligt det förslag, som handelskammaren framlagt och varom enighet syntes hava uppstått samt vilket för övrigt syntes vara fullt praktiskt utförbart, borde balmåttet bestämmas till 0.35 kubikmeter, med dimensionerna för balen av en längd av 1 meter samt en bredd och tjocklek av respektive 0.7 och 0.5 meter, de två sista måtten mätta på mitten av balens ändyta. Det borde alltså i lag fastställas, att då försäljningen skedde efter visst »balantal», balarna skulle hava dessa mått, uppmätta på angivet sätt.

För att emellertid tillmötesgå de torvströfabrikanter, som eventuellt (genom lastningsförhållanden, nya presskonstruktioner etc.) hade svårighet att leverera ovannämnda balmått, borde torvströ- (torvmull-)försäljningen *även* kunna ske efter kubikmeter pressat strö, men härvidlag, om balarna icke hölle de lagstadgade måtten, borde det vara förbjudet att sälja efter balantal (eller efter »bal») utan måste då de torvströfabrikanter, som icke hade »normalbalar» (bestämda till 0.35 kubikmeters rymd) utbjuda sin vara efter visst pris per kubikmeter pressat strö. Exempelvis, om man utginge från ett enhetspris av 0.90 kronor per normalbal av 0.35 kubikmeters rymd, kostade 1,000 sådana balar 900 kronor och dessa 1,000 balar innehöлле 350 kubikmeter. Om nu en torvströfabrikant pressade sina balar till t. ex. 0.30 kubikmeters rymd, så bleve det omkring 1.167 sådana balar på 350 kubikmeter, men då tünge han icke sälja detta sitt torvströ »per bal», utan måste begära 2.57 kronor per kubikmeter pressad strö för att erhålla ovannämnda cirka 900 kronor för de av dessa 1,167 balarna bildade 350 kubikmeterna. Begärde han för

sina »undermåliga balar» 0.90 kronor per bal, erhöle han för sin vara något över 1,050 kronor i stället för rättvisligen 900 kronor.

Brinell och Wallgren hade enats om följande förslag till lagstadgade bestämmelser för torvströhandeln:

1) Vid saluutbudning av torvströ (torvmull) »per bal», skall balen hava en längd av 1 meter samt en bredd och tjocklek av respektive 0.7 och 0.5 meter, således rymmande 0.35 kubikmeter pressad strö (mull), måtten uppmätta enligt 3) nedan.

2) Det är tillåtet att saluutbjuda torvströ (torvmull) »efter kubikmeter» pressad vara, i vilket fall balarna må hava vilka mått som helst, men vid bestämmandet av antal kubikmeter skola balarna uppmätas enligt vad nedan under 3) säges.

3) Vid uppmätning av torvströ-(torvmull-)balars kubikinnehåll skola måtten tagas å mitten av respektive ändytor.

För egen del har lantbruksstyrelsen funnit utfärdandet av bestämmelser i ämnet önskligt samt anfört, att styrelsen biträdde mynt- och justeringsverkets åsikt om det olämpliga i att justera pressrummet i torvströpressarna. En bals innehåll av lös vara kunde nämligen icke kontrolleras. Ej heller torde vikten av en bal kunna användas såsom försäljningsnorm på grund av att strö och mull med större vattenhalt vore tyngre, men på samma gång mindre värdefullt. För att icke sönderfalla måste vidare en pressad bal hava en viss sammanpressningsgrad, vadan skillnaden i den kvantitet strö och mull, som rymdes i lika stora pressade balar, vore så pass obetydlig, att den icke hade något inflytande på priset, i alla händelser långt mindre än det olika kvaliteterna utövade. För att åstadkomma ordning inom handeln med torvströ syntes det vara erforderligt, men på samma gång tillräckligt, att bestämma storleken av en bal i pressat tillstånd.

Rörande storleken av en pressad bal ansåge sig lantbruksstyrelsen böra instämma i det av förste torvingenjören framlagda förslaget, att balen borde mäta 1 meter i längd, 0.7 meter i bredd och 0.5 meter i höjd, måtten tagna på mitten av ändytorna.

På grund av vad sålunda anförts har lantbruksstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte utfärda bestämmelse därom att, när torvströ eller torvmull försåldes per bal, dylik bal skulle hava de av styrelsen förordade mått.

Mynt- och justeringsverket har i sitt utlåtande den 23 mars 1916, med vidhållande av vad ämbetsverket förut yttrat, hemställt, huruvida det icke kunde medgivas sökandena att såsom ledning vid tillverkningen få pressrummet uppmätt till sin volym och märkt på sätt, som ämbetsverket kunde föreskriva, om detta låte sig göra på ett sätt, som icke medgäve någon ovisshet.

I sin framställning den 28 oktober 1916 har förenämnda handelskammare anført bland annat följande.

Med de höga priser, som nu gällde för torvströ och torvmull, vore lockelsen att minska storleken på balarna större än tidigare, då priserna varit låga. Behovet av lagstadgande om balstorleken gjorde sig därför nu ännu mera kännbart än förut. Det torvströ, som förekomme i marknaden, vore i flere avseenden olika såväl i fråga om fuktighets- och förmultningsgrad som absorptionsförmåga och sammanpressningsgrad. Likvärdighet i dessa avseenden vore omöjlig att uppnå, men vad köparna kunde fordra vore, att varje bal skulle innehålla ungefärligen samma kvantitet strömateria. vilket mål lättast vunnes genom bestämmande av balstorleken.

Det vore med torvströ ganska lika förhållande som med ved, av vilken ett visst mått, t. ex. en viss slags famn, kunde vara av högst olika värde beroende på trädens grovlek, friskhet och torrhetsgrad samt sättet för upplägningen m. m. Att förhållandena vid vedförsäljning skulle bliva alldeles oefterrättliga, om därjämte — såsom vid torvströförsäljning i fråga om balstorleken — bestämmeelse om vedfamns storlek skulle helt och hållet överlämnas till säljaren, borde lätt inses. Handelskammaren hade härvid icke förbisett den oreda, som förefunnes vid vedköp till följd av de många olika slag av famnmått, som vore i bruk. Denna oreda styrkte emellertid handelskammarens åsikt om nödvändigheten att hava storleken av torvströ- och torvmullsbal bestämd.

Kommerskollegiet har i sitt utlåtande biträtt lantbruksstyrelsens hemställan och förslag.

Svenska mosskulturforeningen har i sin skrivelse, med hänvisning till den erfarenhet foreningen ägde om torvströs beredning och handeln därmed samt till önskvärdheten av att alla åtgärder, som vore ägnade att bringa ordning och reda i torvströhandeln, bleve vidtagna, på det livligaste instämt i framställningen om att förevarande fråga måtte snart avgöras.

Vid handeln med torvströ och torvmull har sedan längre tid den försälda varan vanligen beräknats i balar, vilka i allmänhet haft ett kubikinnehåll av 0.375 kubikmeter. Av handlingarna i ärendet synes mig emellertid otvivelaktigt framgå, att ett behov av säkra normer för balarnas storlek framträtt och att olägenheter ofta vållats köpare av torvströ och torvmull genom godtyckliga avvikelser från den gängse storleken av en bal. Det kunde synas ligga närmast till hands att för avhjälpande av dessa olägenheter föreskriva justering av pressrummen såsom målkärl. Detta skulle dock av skäl, som i det föregående tillräckligt utvecklats, stöta på så stora svårigheter, att denna utväg ej bör ifrågakomma. Att torvströ och torvmull icke heller lämpligen böra säljas och köpas efter vikt,

Departementchefen.

torde av den förebragta utredningen jämväl vara tydligt. Det återstår då att söka på andra vägar nå det avsedda syftet.

Den lämpligaste utvägen torde vara den av lantbruksstyrelsen föreslagna. Det synes mig sålunda böra föreskrivas, att, när torvströ eller torvmull säljes per bal, sådan bal bör hava vissa dimensioner. Vid angivande i författning av dessa mått torde man lämpligen böra bestämma en något mindre rymd än den balarna hittills vanligen haft, detta för vinnande av en något hårdare pressning av balarna. Jag biträder sålunda förslaget att sätta balens längd till en meter, dess bredd till 0.7 meter och dess höjd till 0.5 meter, dessa mått tagna å mitten av ändytorna. Balens rymd blir sålunda 0.35 kubikmeter. Givet är, att bestämmelserna icke böra förhindra försäljning efter annan grund än per bal, utan böra kontrahenterna äga frihet att överenskomma därom.

I överensstämmelse med dessa grunder har förslag till förordning angående storleken å bal av torvströ eller torvmull utarbetats inom jordbruksdepartementet.

Sedan departementschefen uppläst det sålunda upprättade författningsförslaget, hemställde han, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att antaga samma förslag.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bil. . . . till detta protokoll utvisar skulle avläsas till riksdagen.

Ur protokollet:
Eric Paulson.